

СИЛАБУС ДИСЦИПЛІНИ «Превентивні технології забезпечення здоров'я коней»

Ступінь вищої освіти: Магістр
Спеціальність: 211 «Ветеринарна медицина»
Освітня програма: «Ветеринарна медицина»
Рік навчання: 2, семестр: 3
Форма навчання: денна
Кількість кредитів ЄКТС: 1
Мова викладання: українська

Лектор дисципліни
Контактна інформація
лектора (e-mail)
Сторінка дисципліни в
eLearn

Доцент Бородиня Валентина Іванівна

borodynia_vi@nubip.edu.ua

<https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=3691>

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

(до 1000 друкованих знаків)

Клінічна навчальна дисципліна «Превентивні ветеринарні технології забезпечення здоров'я коней» включає теми, які охоплюють питання, як фізіологічних основ і сучасних технологій розмноження коней, так і фізіологічних та патологічних процесів, які відбуваються протягом репродуктивного життя, вагітності, родів, післяродового періоду, у статевих органах і молочній залозі коней.

Дисципліна дає розуміння і практичне бачення актуальності розробки і запровадження у галузь конярства новітніх методів профілактики і терапії неплідності, хвороб молочної залози, діагностики жеребності, оцінки стану геніталій кобил, внутрішньоутробного розвитку плода, розробки методів оцінки імунного гомеостазу у тварин за періодами вагітності та методів корекції імунного дисбалансу, профілактики захворювань у різні періоди жеребності, родів, післяродового періоду, функціональних розладів яєчників, ветеринарного забезпечення сучасних методів біотехнології відтворення коней.

Набуття компетентностей:

Інтегральна компетентність (ІК): Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі ветеринарної медицини, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

- знання та розуміння ветеринарного акушерства, гінекології і андрології як науки та навчального предмета і його значення для гармонійного формування наукової картини світу, а також розуміння специфіки професійної діяльності в галузі в цілому і конярстві зокрема;
- здатність до набуття спеціальних концептуальних знань на рівні новітніх досягнень науки, які є основою для інтегрального мислення

та інноваційної діяльності, зокрема в контексті навчальної, навчально-методичної роботи і подальшої професійної діяльності;

- здатність до аналізу власної професійної діяльності щодо реалізації мети і завдань закладу освіти, до професійної самоосвіти, особистісного зростання, проектування подальших освітніх компетентностей.

Загальні компетентності (ЗК):

- володіти культурою мислення, здатністю до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановки мети і вибору шляхів її досягнення;
- вміти логічно вірно, аргументовано і ясно сформулювати усну та письмову мову;
- вміти використовувати нормативні документи в своїй діяльності;
- усвідомлювати соціальну значущість своєї майбутньої професії, володіти високою мотивацією до виконання професійної діяльності;
- володіти основними методами захисту виробничого персоналу і населення від можливих наслідків аварій, катастроф, стихійних лих;
- використовувати знання іноземної та латинської мов для отримання інформації професійного характеру з іноземних і вітчизняних джерел;
- здійснювати економічний аналіз і прогноз своєї діяльності;
- прагнути до встановлення міжнародних контактів для підвищення професійного рівня і обміну досвідом;
- використовувати основні закони природничо-наукових дисциплін в професійної діяльності;
- здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами інших галузей знань/видів економічної діяльності);
- здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

- вміти правильно користуватися медико-технічною та ветеринарною апаратурою та інструментарієм в лабораторних, діагностичних і лікувальних цілях і володіти технікою обстеження тварин;
- знати основи загальної профілактики і загальної терапії при акушерсько-гінекологічній патології тварин;
- знати спеціальну патологію, терапію і профілактику акушерсько-гінекологічної патології;
- проводити клінічне обстеження і призначати необхідне лікування відповідно до поставлених діагнозів;
- здійснювати необхідні діагностичні акушерсько-гінекологічні заходи.
- знати методи асептики і антисептики і їх застосування;
- здійснювати профілактику, діагностику та лікування тварин з акушерсько-гінекологічною патологією при отруєннях та радіаційних ураженнях;
- проводити ветеринарно-санітарну оцінку і контроль виробництва

- безпечної продукції тваринництва і рослинництва, знати правила перевезення вантажів, підконтрольних ветеринарній службі;
- вміти застосовувати інноваційні методи наукових досліджень у ветеринарії;
  - здатність організовувати нагляд і контроль виробництва, зберігання, транспортування та реалізації продукції тваринного і рослинного походження;
  - здатність здійснювати маркетинг і менеджмент ветеринарних засобів і послуг у ветеринарній медицині;
  - здатність здійснювати просвітницьку діяльність серед працівників галузі.

Програмні результати навчання (ПРН):

1. Знати і грамотно використовувати термінологію ветеринарної медицини.
2. Використовувати інформацію із вітчизняних та іноземних джерел для розроблення діагностичних, лікувальних і підприємницьких стратегій.
3. Визначати суть фізико-хімічних і біологічних процесів, які відбуваються в організмі тварин у нормі та за патології.
4. Збирати анамнестичні дані під час реєстрації та обстеження тварин, приймати рішення щодо вибору ефективних методів діагностики, лікування та профілактики хвороб тварин.
5. Установлювати зв'язок між клінічними проявами захворювання та результатами лабораторних досліджень.
6. Розробляти карантинні та оздоровчі заходи, методи терапії, профілактики, діагностики та лікування хвороб різної етіології.
7. Формулювати висновки щодо ефективності обраних методів і засобів утримання, годівлі та лікування тварин, профілактики заразних і незаразних хвороб, а також виробничих і технологічних процесів на підприємствах з утримання, розведення чи експлуатації тварин різних класів і видів.
8. Здійснювати моніторинг причин поширення хвороб різної етіології та біологічного забруднення довкілля відходами тваринництва, а також матеріалами та засобами ветеринарного призначення.
9. Розробляти заходи, спрямовані на захист населення від хвороб, спільних для тварин і людей.
10. Пропонувати та використовувати доцільні інноваційні методи і підходи вирішення проблемних ситуацій професійного походження.
11. Узагальнювати та аналізувати інформацію щодо ефективності роботи ветеринарних фахівців різного підпорядкування.
12. Знати правила та законодавчі нормативні акти щодо нагляду і контролю виробництва, зберігання, транспортування та реалізації продукції тваринного і рослинного походження.
13. Розуміти логічну послідовність дій та вміти оформляти відповідну документацію під час проведення судово-ветеринарної експертизи.
14. Розуміти сутність процесів виготовлення, зберігання та переробки біологічної сировини.

15. Знати правила зберігання різних фармацевтичних засобів та біопрепаратів, шляхів їх ентерального чи парентерального застосування, розуміти механізм їх дії, взаємодії та комплексної дії на організм тварин.
16. Знати принципи та методи маркетингу і менеджменту ветеринарних засобів і послуг у ветеринарній медицині.
17. Знати правила та вимоги біобезпеки, біоетики та добробуту тварин.
18. Здійснювати облікову звітність під час фахової діяльності.
19. Здійснювати просвітницьку діяльність серед працівників галузі та населення.
20. Володіти спеціалізованими програмними засобами для виконання професійних завдань.
21. Розробляти заходи щодо упередження радіаційного ураження і забруднення свійських тварин та ценозів радіонуклідами.

СТРУКТУРА КУРСУ

Тема	Години (лекції/лабораторні , практичні, семінарські)	Результати навчання	Завдання	Оцінюванн я
3 семестр				
Модуль 1. Біотехнологія відтворення коней, жеребність, жеребіння				
Тема 1. Морфо- функціональні й фізіологічні особливості статевої системи коней.	Лекції – 2 год. Самостійна робота – 4 год.	Знати морфо- функціональні й фізіологічні особливості статевої системи кобил і жеребців. Вміти відшукувати при дослідженні тварини складові статевих органів. Використовувати знання анатомій, морфології, фізіології статевих органів у коней у штучному осіменінні, акушерстві, гінекології.	Написати есе з кожної теми самостійної роботи та надіслати їх до ЕНК.	До 5 балів – за виконане есе.
Тема 2. Особливості штучного осіменіння коней.	Лабораторна робота – 2 год. Самостійна робота – 4 год.	Знати методи штучного осіменіння коней, особливості статевого циклу кобил, виявлення у них охоти і проведення осіменіння.	Виконати лабораторн у роботу №1 та надіслати звіт до ЕНК. Написати есе з кожної теми самостійної	До 15 балів за виконану лабораторну роботу та до 5 балів – за виконане есе.

		Вміти визначати показники якості сперми плідників.	роботи та надіслати їх до ЕНК.	
Тема 3. Сучасні напрями в біотехнології відтворення коней.	Лекції – 2 год. Самостійна робота – 4 год.	Знати технологію трансплантації ембріонів (ТЕ) у коней, та новітні напрями в біотехнології відтворення цього виду тварин. Аналізувати фактори що впливають на її ефективність. Вміти скласти схему ТЕ у коней, підібрати потрібні препарати, інструменти, матеріали.	Написати есе з кожної теми самостійної роботи та надіслати їх до ЕНК.	До 5 балів – за виконане есе.
Тема 4. Трансплантація ембріонів у коней.	Лабораторна робота – 2 год. Самостійна робота – 4 год.	Знати схеми синхронізації статевого циклу в кобили-донора і кобили-реципієнта, технологію вимивання, оцінки, зберігання і пересаджування ембріонів коней. Вміти визначати якість ембріонів.	Виконати лабораторну роботу № 2 та надіслати звіт до ЕНК. Написати есе з кожної теми самостійної роботи та надіслати їх до ЕНК.	До 15 балів за виконану лабораторну роботу та до 5 балів – за виконане есе.
Тема 5. Фізіологія і патологія вагітності у кобил.	Лекції – 2 год. Самостійна робота – 4 год.	Знати, розвиток та будову плодових оболонок, будову і функції пуповини коней Оцінити морфологічні та фізіологічні зміни в організмі вагітних тварин. Визначити тривалість вагітності у тварин. Аналізувати раціон годівлі у різні періоди жеребності, догляд і утримання вагітних тварин.	Написати есе з кожної теми самостійної роботи та надіслати їх до ЕНК.	До 5 балів – за виконане есе.

<p>Тема 6. Діагностика і профілактика ембріональної смертності та абортів у коней.</p>	<p>Лабораторна робота – 2 год. Самостійна робота – 4 год.</p>	<p>Знати причини і патогенез ембріональної смертності та абортів у коней. Вміти діагностувати ембріональну смертність та аборт у коней. Розуміти наслідки переривання вагітності у коней.</p>	<p>Виконати лабораторну роботу №3 та надіслати звіт до ЕНК. Написати есе з кожної теми самостійної роботи та надіслати їх до ЕНК.</p>	<p>До 15 балів за виконану лабораторну роботу та до 5 балів – за виконане есе.</p>
<p>Тема 7. Фізіологія і патологія родів у кобил.</p>	<p>Лекції – 2 год. Самостійна робота – 4 год.</p>	<p>Вміти визначати анатомо-топографічне взаємовідношення плода і родових шляхів кобили: положення, передлежання, позиція, членорозміщення плода до і під час родів. Знати ознаки і прояв передвісників родів у кобил і особливості будови тазу у них. Розрізняти стадії родів (підготовча, виведення плода, послідова), їх тривалість та особливості динаміки родового процесу в коней. Вміти вести роди, проводити оцінку стану новонароджених та роділлі під час родів. Застосовувати методи надання допомоги у випадку дистоцій.</p>	<p>Написати есе з кожної теми самостійної роботи та надіслати їх до ЕНК.</p>	<p>До 5 балів – за виконане есе.</p>
<p>Тема 8. Фетоплацентарний комплекс та гестози у кобил.</p>	<p>Лабораторна робота – 2 год. Самостійна робота – 4 год.</p>	<p>Знати особливості фетоплацентарного комплексу (ФПК) у кобил.</p>	<p>Виконати лабораторну роботу № 4 та</p>	<p>До 15 балів за виконану лабораторну роботу та до</p>

		Розуміти складові ФПК та їх функцію. Використовувати методи дослідження ФПК. Проводити діагностику, лікування і профілактику плацентарної недостатності та гестозів у коней.	надіслати звіт до ЕНК. Написати есе з кожної теми самостійної роботи та надіслати їх до ЕНК. Скласти тест для модульного контролю.	5 балів – за виконане есе. До 30 балів – за тест для модульного контролю.
Всього за модуль 1	48 год.			
Модуль 2. Післяродовий період, неонатальна патологія, патологія молочної залози, гінекологія				
Тема 9. Фізіологія і патологія післяродового періоду у кобил.	Лекції – 2 год. Самостійна робота – 4 год.	Знати особливості перебігу післяродового періоду та інволюції статевих органів, терміни відновлення статевої циклічності у кобил. Вміти діагностувати загальні зміни в організмі кобил у післяродовий період. Розуміти закономірності перебігу післяродового періоду у кобили. Аналізувати показники фізіологічного перебігу і закінчення післяродового періоду. Знати сучасні дані щодо етіології, діагностики, патогенезу, лікування і профілактики післяродових ускладнень у коней.	Написати есе з кожної теми самостійної роботи та надіслати їх до ЕНК.	До 5 балів – за виконане есе.

		<p>Вміти проводити діагностику та диференціальну діагностику і профілактику запальних процесів та інших післяродових ускладнень, своєчасне їх лікування з використанням сучасних діагностичних методик та препаратів. Аналізувати ускладнення, результати діагностичних досліджень.</p>		
<p>Тема 10. Етіологія, патогенез, діагностика, лікування і профілактика післяродових ускладнень у кобил.</p>	<p>Лабораторна робота – 2 год. Самостійна робота – 4 год.</p>	<p>Знати причини захворювання кобил, що виникають у післяродовий період. Проводити діагностику, лікування і профілактику субінволюції матки, вивертання та випадіння матки, гіпокалькіємії, поїдання посліду, післяродової інфекції та інтоксикації. Вміти діагностувати у субінволюцію матки, післяродовий вульвіт, вестибуліт, вагініт, цервіцит, метрит, периметрит і параметрит та надавати ефективну допомогу. Надавати допомогу</p>	<p>Виконати лабораторну роботу № 5 та надіслати звіт до ЕНК. Написати есе з кожної теми самостійної роботи та надіслати їх до ЕНК.</p>	<p>До 15 балів за виконану лабораторну роботу та до 5 балів – за виконане есе.</p>

		при гіпокальціемії, післяродовому неврозі, залежуванні після родів у кобил. Розрізняти післяродові інфекції та інтоксикації, післяродову септицемію, піємію, септикопіємію, сапремію. Аналізувати ефективність організації контролю за перебігом післяродового періоду у кобил.		
Тема 11. Хвороби новонароджених лоша́т. Патологія молочної залози у коней.	Лекції – 2 год. Самостійна робота – 4 год.	Знати причини, які спричиняють народження слабких, із зниженою резистентністю лоша́т (аліментарні, імунологічні, інфекційні та ін.). Вміти застосовувати головні критерії оцінки життєздатності новонароджених лоша́т, методи діагностики та лікування хвороб новонароджених, природжені аномалії і вродливості новонароджених. Проводити діагностування, лікувати та профілакувати гіпоксію, асфіксія, гіпотрофію, затримання меконію, кровотечу із судин ку́кси пупка,	Написати есе з кожної теми самостійної роботи та надіслати їх до ЕНК.	До 5 балів – за виконане есе.

		запалення пупка, норицю урахуса, контрактуру суглобів, природжену відсутність анального отвору і прямої кишки у лошат. Знати особливості етіології, діагностики, лікування та профілактики маститу в кобил. Вміти проводити діагностику маститів та своєчасне їх лікування.		
Тема 12. Етіологія, діагностика, лікування та профілактика маститу в кобил.	Лабораторна робота – 2 год. Самостійна робота – 4 год.	Знати роль зовнішніх і внутрішніх факторів в етіології хвороб молочної залози, поширення маститу та його види у кобил. Вміти діагностувати, лікувати та профілакувати хвороби молочної залози коней Аналізувати: причини виникнення, ефективність застосування лікувально-профілактичних заходів за патології молочної залози.	Виконати лабораторну роботу № 6 та надіслати звіт до ЕНК. Написати есе з кожної теми самостійної роботи та надіслати їх до ЕНК. Скласти тест для модульного контролю.	До 15 балів за виконану лабораторну роботу та до 5 балів – за виконане есе. До 30 балів – за тест для модульного контролю.
Тема 13. Неплідність у конярстві. Функціональні розлади яєчників.	Лекції – 2 год. Самостійна робота – 4 год.	Знати сучасні методи діагностики, основні принципи лікування і заходи профілактики неплодності у кобил. Вміти провести діагностику неплодності кобил,	Написати есе з кожної теми самостійної роботи та надіслати їх до ЕНК.	До 5 балів – за виконане есе.

		<p>організувати профілактичні заходи. Знати види неплідності у кобил. Вміти провести оцінку функціонального стану яєчників та діагностику неплідності кобил заразної етіології Аналізувати отримані результати та проводити лікування кобил із функціональними розладами яєчників та за неплідності інфекційної етіології.</p>		
<p>Тема 14. Діагностика, лікування та профілактика функціональних розладів яєчників у кобил.</p>	<p>Лабораторна робота – 2 год. Самостійна робота – 4 год.</p>	<p>Знати види, етіологію і патогенез функціональних розладів яєчників у кобил. Вміти проводити діагностику і диференційну діагностику захворювань яєчників у кобил. Знати особливості діагностики, лікування і профілактики гіпоплазії яєчників, гіпофункції яєчників, запалення яєчників, персистентного жовтого тіла, атрофії яєчників, склерозу яєчників, новоутворення в яєчниках, кісти яєчників, запалення яйцепроводів у кобил. Розуміти причинно наслідковий</p>	<p>Виконати лабораторну роботу № 7 та надіслати звіт до ЕНК. Написати есе з кожної теми самостійної роботи та надіслати їх до ЕНК. Скласти тест для модульного контролю.</p>	<p>До 15 балів за виконану лабораторну роботу та до 5 балів – за виконане есе. До 30 балів – за тест для модульного контролю.</p>

		зв'язок дії факторів довкілля на функціональний стан яєчників. Застосовувати лікувальні та профілактичні заходи для усунення функціональних розладів яєчників у кобил.		
Тема 15. Діагностика та основні принципи лікування кобил за гінекологічної патології, заходи профілактики неплідності	Лабораторна робота – 2 год. Самостійна робота – 4 год.	Знати як проводити діагностику і диференціальну діагностику інфекційних, інвазійних та незаразних захворювань статевих органів у кобил. Вміти проводити основні заходи лікування гінекологічно хворих кобил і профілактику симптоматичної неплідності. Розуміти загальні принципи лікування гінекологічно хворих тварин. Розробити організаційні та превентивні заходи щодо симптоматичної неплідності коней. Провести диспансерне обстеження кобил в залежності від періоду репродуктивного циклу. Знати: як проводити в практичних умовах заходи, спрямовані на профілактику неплідності кобил.	Виконати лабораторну роботу № 8 та надіслати звіт до ЕНК. Написати есе з кожної теми самостійної роботи та надіслати їх до ЕНК. Скласти тест для модульного контролю.	До 15 балів за виконану лабораторну роботу та до 5 балів – за виконане есе. До 30 балів – за тест для модульного контролю.

Всього за модуль 2	42 год.			
Всього за семестр	90 год.			
Екзамен				
Всього		90		

ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

<i>Політика щодо дедлайнів та перескладання:</i>	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
<i>Політика щодо академічної доброчесності:</i>	Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Курсові роботи, реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу
<i>Політика щодо відвідування:</i>	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ СТУДЕНТІВ

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна за результати складання екзаменів заліків	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

Рекомендовані джерела інформації

– Основні:

1. Ветеринарне акушерство, гінекологія та біотехнологія відтворення тварин з основами андрології. / За редакцією В. А. Яблонського та С. П. Хомина. Підручник. – Вінниця: Нова Книга, 2006 – 592 с.
2. Гопка Б. П., Хоменко М. П., Павленко П. М. Конярство. - Підручник. – К. Вища освіта, 2004. – 320 с.: іл.
3. Довідник ветеринарних препаратів і кормових добавок зарубіжного виробництва / М.В. Косенко, П. П. Достоєвський, А. В. Березовський, П. І Вербицький, Ю. М. Косенко, П. Д. Нікітін. – К.: Ветінформ, 1999. – 352 с.
4. Пономаренко Н. Н., Черный Н. В. Коневодство. –Х.: Эспада, 2001.

5. Березовський А. В. Фізіологія та патологія розмноження коней / А. В. Березовський, М. І. Харенко, Д. В. Подвалюк та ін. // К.: ДІА, 2014. – 440 с.

6. Подвалюк Д. В. Рання діагностика вагітності у кобил // Ветеринарна медицина України. — 2000. — № 8. — С. 32-33.

7. Подвалюк Д. В. Розміри та ендокринні показники яєчників кобил при їх анафродизії // Вісник Білоцерків. держ. аграр. ун-ту. — Біла Церква, 1997. - Вип. 5, ч. 2. - С. 82-85.

– Допоміжні:

1. Ветеринарно-санітарна експертиза з основами технології і стандартизації продуктів тваринництва / О. М. Якубчак, В. І. Хоменко, С. Д. Мельничук та ін.; За ред.. О.М. Якубчак, В.І. Хоменка. – Київ, 2005. – 800 с.

2. Закон України “Про безпечність та якість харчових продуктів і продовольчої сировини”. № 2809–IV. – К., 2005.

3. Закон України “Про вилучення з обігу, переробку, утилізацію, знищення або подальше використання неякісної та небезпечної продукції”. № 1393-XIV. – К., 2000.

4. Російсько-український словник термінів ветеринарної медицини / Укладачі: Рудик С.К., Гудков С. П., Риженко Г. Ф. та ін. / К.: Урожай, 1994.– 110 с.

5. Басовський М. З. Племінна робота: Довідник / М. З. Басовський, В. П. Буркат, М. В. Зубець та ін.; за ред. М. В. Зубця, М. З. Басовського. - К.: ВНА “Україна”, 1995. - 440 с.

6. Березовський А. В. Современные лекарственные средства фармакокоррекции и химиопрофилактики животных / А. В. Березовский, А. И. Поживил, А. Н. Шевченко.– К., 2007.– 240 с.

7. Березовський А. В. Застосування новітніх засобів захисту коней від кровосисних комах та іксодових кліщів (Методичні рекомендації) / А. В. Березовський, Н. В. Тимошенко. — К.: ДІА, 2011. — 28 с.

8. Використання ехографії при діагностиці вагітності та неплідності корів і кобил / Г.Г. Харута, Д. В. Подвалюк, А. Й. Краєвський, С. С. Волков // Вісник БДАУ. - Вип. 7. - Ч. 1. - Біла Церква, 1999. - С. 88-91.

9. Влізло В. В. Основні принципи ультразвукових досліджень та аналіз ехограм / В.В. Влізло // Електромагнітні випромінювання в біології та практичне використання їх позитивних ефектів: Матер., першої наук.-вироб. конф. — Біла Церква, 1996. — С. 46-47.

– Інформаційні ресурси:

1. Верховна Рада України: <http://rada.gov.ua/>

2. Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів: <http://www.consumer.gov.ua/>

3. Всесвітня організація охорони здоров'я тварин (МЕБ): <http://www.oie.int/>

4. [Національна бібліотека ім. В.І. Вернадського](http://www.nbu.gov.ua): <http://www.nbu.gov.ua>

5. Наукова бібліотека Національного університету біоресурсів і природокористування України: library.nubip.edu.ua
6. Національна Наукова Сільськогосподарська Бібліотека Національної Академії Аграрних Наук: www.dnsgb.com.ua
7. FAO: <http://www.fao.org>.